

OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI 2

Timo Junkkaala, Osmo Tiililä - protestantti (PerusSanoma Oy 2004, s.828).

Odotettu kirja

Ottaen huomioon professori Osmo Tiililän merkittävyyden Suomen kirkossa tämä kirja on toivottu ja odotettu kirja. Mikä on totuus Osmo Tiililästä? Varsinkin Tiililän ystävät, mutta myös vastustajat, tarttuvat innolla tähän kirjaan. Teologeja luonnollisesti kiinnostaa dogmatiikan professorin elämäkerta. Kirjalle on "sosiaalinen tilaus". Erittäin hyvänä saumana kirjan julkaisemisen ajankohtaa on pidettävä niiden kannalta, jotka ovat viime aikoina lähteneet kansankirkosta tai parillaan harkitsevat sitä.

Lähtöä harkitsevat voivat saada siitä ratkaisevia eväitä. Mitkä olivat tämän dogmatiikan professorin kirkostaeron syyt? Onko tilanne muuttunut noista ajoista uskovien kannalta? Jos on muuttunut, mihin suuntaan? Onko Tiililää pidettävä "miehen tien" osoittajana kirkosta lähdön suhteen?

Tiililä ja aikamme teologit

Tiililällä lienee teologien keskuudessa varsin vähän opetuslapsia. Selitys on tietysti siinä, että Tiililän elinvuodet ovat jo liian kaukana. Moni teologi ei välttämättä tiedä Tiililästä enempää kuin keskiverto kansalainenkaan: Tiililä on vai joku kirkosta eronnut professori. Vanhemmat teologit jakaantunevat useampaan ryhmään. Ensiksi on niitä, joille Tiililä oli mallikas professori eroamiseensa asti. **Siinä hän menetti kasvonsa ja oli tämän jälkeen: sairas, seonnut, harhaoppinen, ruttotautinen.** Mitään selkeämpää harhaa ei voi olla kuin kirkon jättäminen. Edelleen on niitä, jotka ajattelevat, että Tiililä oli hyvä mies, mutta hänen kirkosta eroamisensa on mysteeri. **Vielä on niitä, jotka hyväksyvät kokonaisuudessaan Tiililän, sekä hänen oppinsa että eronsa; jopa katsovat hänen eronsa liittyneen loogisesti hänen teologiaansa.**

Vaarallinen Tiililä

Tiililä oli eläessään kunnioitettu ja ehkä hieman pelättykin mies. Harva uskalsi hänen kanssaan asettua nokatusten. Tiililä ei ampunut aivan kaikkea mikä liikkuu, mutta liipasinherkän miehen maineessa hän oli. Ja kun ampui, ampui kovilla! Moni yrittikin välttyä vastakkainasettelusta tämän professorin kanssa.

Nyt Tiililän kuva on vuosikymmenten saatossa uskovienkin mielissä kalvennut. Mitä saa aikaan Junkkaalan kirja? Jos ja kun Tiililä, hänen elämänsä ja oppinsa noin tarkoin paalutetaan, saako se aikaan uutta intoa uskovien keskuudessa. Nähdään, mitä kysymyksiä Tiililä nostatti esiin - ja minkä puolesta hän kaatui. **Meidän kysymyksemme ja ongelmamme ovat täsmälleen samoja kuin Tiililänkin aikaan.** Maallistuminen on edennyt ja kirkon irtautuminen Raamatusta jatkunut. Kansanvallan lujittuminen on tuonut tukun lisäongelmia. Olisiko Tiililällä lainkaan jalansijaa aikamme kirkossa? **Tiililän ajoi kirkosta uskollisuus sanalle. Kuinka me voimme olla kirkossa, jonka jumalattomuus on aivan toista luokkaa?**

Selkärankainen mies

Viime vuosisadalla kirkolla oli onni omistaa muutamia selkärankaisia johtajia: **Gustaf Johansson, Antti J. Pietilä, Yrjö J.E. Alanen ja Osmo Tiililä.** Tiililällä oli alussa monia arvovaltaisia ystäviä, jotka sittemmin jättivät Tiililän. Heidän ystävyytensä perustui varmaan pitkälti Tiililän korkeaan asemaan. Heillä ei kuitenkaan ollut Tiililän selkärankaa pitää

kiinni perusteista. Loppuaikoinakin he vielä muodollisesti pitivät yhteyttä, mutta se oli väkinäistä ja pelkästään Tiililän oppineisuuteen ja asemaan perustuvaa - hengellisesti he olivat selkeästi eri leireissä. Tiililälle tämä ystävistä luopuminen oli sanomattoman raskasta. Verta vuotavien sydämin hän joutui yhä uudelleen toteamaan kuinka ystävä toisensa jälkeen hylkäsi hänet. Tällaisia selkärangattomia, maailmaan mukautujia, kameleontteja, luikertelijoita ja takinkääntäjiä olivat mm. **Olavi Kares, Aimo T. Nikolainen, Eelis Gulin ja Mikko Juva.** Näihin jälkimmäisiin sopivat profeetta Elian sanat ontumisesta molemmille puolille: *"Ja Elia astui kaiken kansan eteen ja sanoi: "Kuinka kauan te onnutte molemmille puolille? Jos Herra on Jumala, seurakkaa häntä; mutta jos Baal on Jumala, seurakkaa häntä"* (1 Kun.18:21)

Kaikki tappioksi

Osmo Tiililä erosi aikansa kirkonmiehistä siinä, että **hän laitto kaikkensa peliin.** Hän otti uskon tosissaan. Kaikki, jopa professorin arvo, sai mennä, jos uskollisuus evankeliumille sen vaati. Hän ei lähtenyt laskelmoinnin tielle kuten hänen monet ystävänsä. **Jeesuksen seuraaminen maksoi Tiililälle.** Tiililä oli valmis kärsimään Kristuksen tähden. Hän tahtoi mieluummin olla riidassa ystävien ja piispojen kuin Uuden testamentin kanssa. **Jeesuksen edessä ei neuvotella, vaan totellaan.** Tässä hän osoittautui aidoksi apostoli Paavalin seuraajaksi: *"Mutta mikä minulle oli voitto, sen minä olen Kristuksen tähden lukenut tappioksi. Niinpä minä todella luen kaikki tappioksi tuon ylen kalliin, Kristuksen Jeesuksen, minun Herrani, tuntemisen rinnalla, sillä hänen tähtensä minä olen menettänyt kaikki ja pidän sen roskana - että voittaisin omakseni Kristuksen"* (Fil.3:7-8).

Tekojen saarna

Vanhassa testamentissa mm. Jeremia ja Hoosea saarnasivat paitsi sanallisesti myös teoillaan. Heillä oli "tekojen saarna". Tiililäkin saarnasi paljon sanoillaan. **Lopuksi hän saarnasi teollaan - erosi kirkosta.** Kirkosta eroamisellaan hän tahtoi alleviivata julistuksensa. Siis ero oli looginen seuraus ja jatko Tiililän julistukselle.

Syötävä kokonaan

Tämä tekstini on tarkoin rajattu. Se on suunnattu eräälle ihmisryhmälle: "kaikille Suomessa oleville Jumalan rakkaille, kutsutuille pyhille." **Tämä on kohdistettu Sinulle, joka kuulut Jumalan ekklesiaan.** Tämä on kohdistettu Sinulle, joka olet kokenut ja olet vakuuttunut siitä, että Osmo Tiililä oli Jumalan mies ja että hänellä oli ylhäältä annettu sanoma Suomen kansalle ja Suomen kirkolle.

Vanhan testamentin uhrilammas oli syötävä "kokonaan": "Älkääkä jättäkö siitä mitään huomenaamuksi; mutta jos jotakin siitä jäisi huomenaamuksi, niin polttakaa se tuleessa" (2 Moos.12:10). Samoin Kristus UT:n uhrilammas on "syötävä kokonaan": "Seuraavana päivänä hän näki Jeesuksen tulevan tykönsä ja sanoi: "Katso, Jumalan Karitsa, joka ottaa pois maailman synnin!" (Joh.1:29). "Mutta hänestä on teidän olemisenne Kristuksessa Jeesuksessa, joka on tullut meille viisaudeksi Jumalalta ja vanhurskaudeksi ja pyhitykseksi ja lunastukseksi" (1 Kor.1:30).

Rakas ystävä! Jos sinä hyväksyt Osmo Tiililän opetuksen ja sanoman taivaasta tulleen, Sinä joudut myös ottamaan kantaa hänen kirkostaeroonsa. Sinä joudut ratkaisemaan, oliko hänen kirkosta eroamisensa sopusoinnussa hänen julistuksensa kanssa.

On nimittäin niitä, jotka pitävät Tiililää hyvänä opettajana, mutta eivät

missään tapauksessa hyväksy hänen kirkosta eroamistaan. He eivät ole koskaan asettuneet (eivätkä halunneet asettua) eron loogisuutta koskevan kysymyksen eteen. **He "syövät" Tiililän vain "osittain": opetus oli OK, mutta ero oli väärin.**

Tiililäkin on syötävä kokonaan siinä tapauksessa, että tulemme johtopäätökseen, jonka mukaan hänen tekonsa pitävät yhtä julistuksen kanssa. Omatuntosi sanoo sinulle, ettet voi hylätä hänen tekojansa, jos ne ovat **selvä jatkumo hänen opetukselleen**. Jos pääset selvyyteen ja varmuuteen siitä, että Tiililän puheet ja teot pitivät yhtä, Sinä olet epälooginen, jos hyväksyt vain toisen. Sinä paloittelet Tiililän - vastoin omaatuntoasi.

Oma vakaa näkemykseni on, että ken ikinä samaistuu Tiililän raamatulliseen teologiaan ja omaksuu sen, hänellä on vain yksi suunta - ulos kirkosta!

Loogisuus vei Tiililän askelet kirkon ulkopuolelle. Ehkä nimenomaan rautainen loogisuus nosti Tiililän muiden tuon ajan kirkonmiesten yläpuolelle. Tiililällä ei ollut tässä kysymyksessä liikkumavaraa.

"Teologisen tiedekunnan dogmatiikan professori Osmo Tiililä erosi kirkosta. Mene ja tee Sinä samoin!"

Kirjoittaja

Teol.tri **Timo Junkkaalalla** on taito elämäkertojen kirjoittamiseen. Tästä on osoituksena Urho Muroman elämäkerta. Hän on "tämän alan miehiä". Junkkaala on huolella paneutunut kirjan tekemiseen. Hän on kypsyttellyt kirjaa 1990-luvun alusta asti. Kirja on vahvaa ruokaa, jota ei auta romaanin tyyliin lukea. Hän loihtii Tiililästä esiin uskottavan kuvan. Tähän vaikuttaa merkittävästi laaja dokumenttiaineisto. **Noin 100 sivua käsittävä kirjallisuus- ja muu lähdeluettelo on omalta osaltaan takeena kirjan painoarvosta.** Voi vain aavistella, kuinka paljon tunteja on käytetty aineiston kokoamiseen. Vaivaa ja aikaa ei ole säästetty - mutta kyllä tulostakin on tullut.

Monipuolinen kirja

Junkkaala kuvaa Tiililän elämää kehdestä hautaan. Lisäksi kirja avaa näkymät koko Suomen kirkon lähihistoriaan. Useimmat piispat pääsevät lähikuvaan. Yliopistomaailmassa liikutaan paljon. Ylioppilaiden hengellinen toiminta saa paljon huomiota aina kansainvälisiä yhteyksiä myöten. Tiililä oli ekumeenisesti suuntautunut. Hänellä oli siihen liittyviä edustustehtäviä myös ulkomailla. Myös kansalaissota (1918) tulee useammassa kohdassa esille.

Monet jo kuolleet

Eriyisen sävyn kirjalle tuo se, että monet aineiston välittäjät kuolivat kirjan kirjoittamisen aikaan: *"Joskus tuntui, että olen kuin kuoleman enkeli. Kun haastattelu oli tehty, elämä päättyi. Seppo A. Teinosen tapasin vain muutamaa päivää ennen hänen kuolemaansa. Simo Kivirannan vuoteen vieressä Jorvin sairaalassa sain unohtumattoman teologianhistoriallisen oppitunnin, vaikka välillä tarvittiin lisähappea, eikä siltä vuoteelta enää noustu (10).* - Tämä tuo vahvan vaikutelman siitä, että tätä kirjaa lukiessa on erikoisen "pyhällä paikalla".

Henkilökohtainen kiinnostus

Itselläni on ylimääräinen kiinnostus tähän kirjaan sikäli, että Suomen Vanhauskoiset on oppiperustassaan sitoutunut Osmo Tiililään (Muroman ja Saarnivaaran lisäksi). Siis: katsotaanpa, mihin on sitouduttu! Ainut oma kokemukseni Tiililästä kirjojen ja kasettien lisäksi on osallistuminen vasta uskoontulleena nuorena miehenä Messuhallin Kirkkokansan

herätyspäiville joskus 1960-luvun alussa.

Otsikointi osaksi kirjan ja osaksi VH:n, tehosteet VH:n

OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI

Lukijalle

Tiililä oli itse sellainen, että hän pystyi puhumaan yhtä hyvin kirkkokansalle kuin ammattiteologeillekin. Hän oli kokonaisen pappissukupolven arvostettu opettaja, mutta kokosi parhaina vuosinaan myös kirkot ja kokoussalit täyteen tavallista kansaa. Olen koettanut yhdistää nämä kaksi puolta. Yhtäältä tämä kirja on historiallisiin lähteisiin perustuva ja **tieteelliset kriteerit täyttävä tutkimus**. Toisaalta pyrkimyksenä on ollut kirjoittaa elämäkerta, jonka kuka tahansa voi lukea ja jossa kohdehenkilön kiinnostavia vaiheita ei kätketä munkkilatinaan (9).

Minulta on kysytty, mikä olisi Tiililän sanoma meidän aikanamme. Mitä hän sanoisi niille, jotka nyt miettivät, pitäisikö erota kirkosta? Eroaisiko hän itse, jos ei olisi sitä jo tehnyt? Historian tutkimus ei vastaa tällaisiin kysymyksiin. Mutta mikään ei estä pohtimasta niitä kirjan äärellä (11).

Monilta olennaisilta osiltaan Tiililän julistus pysyi samana vuosikymmenestä toiseen. Siksi voisi kai sanoa, että **jos hän eläisi nyt, hän julistaisi samaan tapaan kuin teki aikanaan. Parhaiten hänen perintöään vaalitaan niin, että otetaan Jumalan sana todesta ja pidetään siitä kiinni, vaikka jouduttaisiin kulkemaan vastavirtaan** (11).

1. LAPSUUS JA NUORUUS

Osmo Tiililän isä Kalle eli Kaarlo Tiililä (1864-1936) oli Tampereen suomalaisen yhteiskoulun rehtori, kunnioitettu ja arvostettu koulumies ja muutenkin merkittävä vaikuttaja paikkakunnalla. Tiililän suku oli Pälkäneeltä ja saanut nimensä Onkkaalan kylässä sijaitsevasta Tiililän, alkuaan Tihilän talosta.

Kaarlo Tiililä oli syntynyt **aviottomana lapsena** ja kasvanut ilman isää. Hänen äitinsä oli Maijastina Leonardintytär (1823-1901), Tiililän isännän Heikki Antinpojan (1806-1855) toinen vaimo. Heikki ja Maijastina saivat seitsemän lasta, joista peräti viisi kuoli pieninä. Leskeksi jäänyt Maijastina sai myöhemmin vielä yhden lapsen, Kaarlon, joka merkittiin kirkonkirjoihin Kalle Heikinpoika Tiililäksi. Isä ei siis kuitenkaan voinut olla Heikki, joka oli kuollut jo aikaisemmin. **Oikean isän kerrotaan olleen venäläinen tai ukrainalainen sotilas, joka oli majoitettu Tiililän taloon sotaväen ollessa sijoitettuna Pälkäneelle** (13).

Isän suonissa virtasi ulkomaista verta. On vaikea tietää, millainen ongelma avioton syntyperä oli Kaarlo Tiililälle. Asia näyttää olleen arka, sillä kotona siitä ei puhuttu. Osmo kertoo muistelmissaan, että hän oli kuullut asiasta isänsä Iida-sisarelta ja Pälkäneen kirkkoherralta Kaarlo Varmavuorelta (19).

Lapsenuskosta herätykseen ja uskonratkaisuun

Lapsenusko

"En luule milloinkaan tietoisesti hylänneeni lapsen uskoa."...Vaikka Tiirilä muisteli, ettei hän koskaan ollut tietoisesti hylännyt lapsen uskoaan, hän totesi, että iltarukous oli hänelle vain tapa eikä ilmaus elävästä uskosta. Saadut vaikutteet eivät kuitenkaan jääneet ilman merkitystä, sillä Osmo muisteli myöhemmin: **"Olin pikkupoikanakin aina hengessäni uskovien ihmisten puolella, jos jouduin kuulemaan väittelyä tai pilkkaa"** (36-37).

Tiirilän viimeisen luokan uskonnon kokeista on tallella vastaus kysymykseen Vanhurskauttaminen ja pyhitys.

"Niillä tarkoitetaan Pyhän Hengen armotyötä ihmisessä sen jälkeen, kun Jumala on ensin kutsunut ihmistä. Kun ihminen on ottanut kutsun vastaan, tapahtuu hänessä vanhurskauttamisessa mielenmuutos, jossa hän kääntyy pois entisestä syntisestä elämästä ja omistaa Jumalan rakkauden. Pyhitys on seuraava aste mielenmuutoksen jälkeen. Se on jumalallinen armotyö, jossa Pyhä Henki kehittää uutta ihmistä. Hän syventää ihmisen itse- ja Jumalantuntoa ja saattaa hänet toimimaan Jumalan hengen mukaan, hyviä töitä tekemällä. Pyhityksessä ihminen kehittyy Jumalan kuvan kaltaisuutta kohti." Opettaja antoi vastauksesta neljä pistettä kuudesta mahdollisesta (49).

Papin kouluun ilman teologista perhetaustaa

Oli tietysti jo aikaa siitä, kun enemmistö teologian opiskelijoista oli papin poikia ja opiskelijoita tuli toki myös perinteisten hengellisten liikkeiden ulkopuolelta. Mutta edelleen saattoi siis toisenlaiselta taustalta tullut kokea itsensä teologiseen tiedekuntaan tullessaan vieraaksi. **Tiirilä piti itseään jotenkin ulkopuolisena niiden joukossa, joiden kotitausta paremmin tuki pappiskutsumusta.** Huolimatta siitä, että oma hengellinen vakaumus oli vahvistunut ja selkiytynyt, hän koki, ettei hänellä ollut tukena sellaista hengellistä perintöä, jonka papin poikana tai hengellisten liikkeiden kasvattina olisi saanut (52).

Vierauden ja ulkopuolisuuden tuntu, jota Tiirilä teologiseen hakeutuessaan koki, oli siis eräässä mielessä aiheeton. Hänen kaltaisiaan perinteisten herätysliikkeiden alueiden ulkopuolelta tulevia ja uudemman evankelioivan herätyskristillisyyden koskettamia oli tiedekuntaan tulossa runsaasti (52).

Isä vastusti ja äiti iloitsi

Kaarlo Tiirilä jakoi sivistyneistön pariin levinneen ajatuksen, ettei teologialla ja kirkolla ollut hyvää tulevaisuutta edessään. Osmo arveli isän yhdistäneen asian "siihen 1880-luvulta peräisin olevaan kulttuuritaisteluun, jossa papisto meidän maassamme oli monella tavalla joutunut mustatuksi ja jonka seurauksia vielä elävästi tunnettiin vuosisatamme ensi kymmenillä". "Isä kaiketi ajatteli elämän kuluvan hukkaan, jos se omistettiin häviävälle asialle." Kaarlo Tiirilä näyttää samaistuneen ajatukseen, jonka mukaan tiede on syrjäyttämässä uskonnon ja siksi kirkko ja kristillisyyden olivat parhaat päivänsä nähneet (52).

"Mutta kun sitten päättävästi lähdin teologiseen tiedekuntaan, tuli ikään kuin äänetön epäsopu välillemme" (53).

Pohtiessaan myöhemmin uravalintansa motiiveja Tiirilä totesi, että "perimmäisenä motiivina oli - mikäli asian nyt käsitan noita vuosia muistelllessani - **ajatus, että tehokkain tapa elämän antamiseksi Jumalan palvelukseen oli sen ulkonainenkin järjestely yhden asian elämäksi.**"

Kysymys ei siis ollut ensi sijassa siitä, mikä ala kiinnosti tai mistä sai leipänsä, vaan hengellisestä kutsumuksesta, jota ajan henki ja isän vastustus eivät lannistaneet. Oli kysymys "elämän antamisesta Jumalan palvelukseen" niin että se myös elämäntehtävän ja ammatin osalta tulisi "yhden asian elämäksi" (53-54).

2. OPISKELUAIKA

Puukko (Antti Filemon) oli Tiirilän mukaan mitä valloittavin, ystävällinen, huumorintajuinen ja miellyttävä...Puukko oli Tiirilän mukaan kuitenkin **enemmän filosofi kuin teologi**. Myöhemmin Tiirilä arvioi, ettei Puukon vaikutus eksegetiikkaan ollut pelkästään positiivinen. Hän ei Tiirilän mukaan tajunnut Jumalan sanan hengellistä sisintä vaan jäi historialliseen selitykseen ja Raamatun eettiseen sanomaan (58).

Tavalliset professorit - ja Pietilä

Tiirilää liikutti hänen (**Lauri Ingman**) uskollisuutensa pienten hyväksi: hän piti **vielä professorinakin pyhäkoulua** (61).

"Ruuthin luennoissa oli eloa ja räiskettä, jonkin verran tankkaamista, kun sanoja ei tahtonut löytyä, mutta paljon mielenkiintoista asiaa." Tiirilä lainasi Ilmari Salomiehen luonnehdintaa Ruuthin luennoista: **kaivo on syvä ja vesi on kirkasta, mutta vintturilaitteet vähän heikonpuoleiset** (61).

Ruuthilla ja Hjeltillä oli molemmilla tenteissä sellainen tapa, että jos opiskelija ei jotakin tiennyt, niin "lähdettiin kaivautumaan juuri siihen yhä syvemmälle ja syvemmälle, niin että miehen koko avuttomuus paljastui perusteellisesti (61).

Aivan oma lukunsa oli **Antti J. Pietilä**, kiivas ja kiistelty, särmikäs ja oikukas, mutta samalla erittäin kiintoisa luennoitsija...**Pietilää ei voinut sijoittaa mihinkään teologiseen koulukuntaan...**Pietilä oli Tiirilän mukaan "eräänlainen yksikseen kulkija", mutta hänen vaikutuksensa kosketti monia. "Pietiläläistä rintamaa ei koskaan syntynyt, mutta kipinöitä on lennellyt." Pietilän tausta oli Oulun seudun lestadiolaisuudessa, mistä Tiirilän mukaan johtui, "ettei häntä koskaan tavattu seurakunnan uskonvakaumusta repivien miesten riveissä". Silti hänessä "asui myös alati levoton tutkijan henki, jopa tietty liberaalisuuskin, mistä on selviä merkkejä hänen tuotannossaan". Hän arvosti bekkiläisyyttä ja Gustaf Johanssonia, mutta ei yhtynyt näiden raamattunäkemykseen (61).

Kiinnostusta lisäsi se, että Pietilän ympärillä käytiin jatkuvasti monenlaista polemiikkaa. **Hänen hampaisiinsa joutuivat vuorollaan oikeastaan kaikki sekä kirkossa että tiedekunnassa.**

Pietilää ei Tiirilän mukaan voinut sanoa hienotunteiseksi eikä hän tehnyt eroa henkilöiden ja asioiden välillä. Kun asiat riitelivät, riitelivät henkilötkin, "sillä ainahan oli joku, joka sitä asiaa ajoi". Opiskelijoille tuli se käsitys, että Pietilä oli itse täysin vakuuttunut omien kantojensa oikeutuksesta. Hän puhui suoraan, arkailematta ja julkisesti..."Häntä tuskin voidaan sijoittaa mihinkään tuon ajan teologiseen koulukuntaan, eikä hänellä tietääkseni ollut ainakaan sanottavammin läheisiä suhteita kehenkään toiseen aikansa eturivin teologiin" (62).

Millainen Pietilä itse sitten oli puhujana? Tiirilän mukaan "vähäläntä olemus", "tapa lukea osaksi paperista" ja "vaikeatajuinen sanonta" eivät olleet omiaan keräämään suuria kuulijajoukkoja. Mutta vastapainona olivat **"sanonnallinen tuoreus ja taito", "perusteltu asiasisällys", "vetoaminen**

kuulijan ymmärrykseen" ja "kohtikävyä, herättävä ote" (73).

Tiirilän mukaan Pietilä oli professoreista ainoa, joka yritti neuvoa ja opastaa opiskelijoita kirjallisissa töissään ja joka myös huolellisesti paneutui tuotettuihin teksteihin (70).

Opiskelijoiden kesken puhuttiin teologeista, joilla oli niin kiire ´sieluja pelastamaan`, että pitivät opintoja vain välttämättömänä pahana. Tiirilän mukaan sanonta sopi häneen (Antti J. Pietilä), sillä **hänen aikansa kului vain osaksi ´välttämättömän pahan` ääressä, kun illat menivät pääasiassa kristillisessä ylioppilastyössä (68).**

Erilaiset veljekset

Tampereen seudulta teologian opintoihin suuntautuneiden tausta oli yleisimminkin kuin vain Tiirilällä pääosin Luterilaiseen rukoushuoneeseen keskittyneessä **herätyskristillisyydessä (63).**

Kimmo oli isän mukaan "tanssin ja leikin riehuva johtomies", Osmo taas "paikallaanistuja, haaveilevat silmät ylösluotaina" tai "vakavan näköinen, lukee paljon, puhuu paljon ja nukkuu huonosti." Varsinkin toisen ja kolmannen opiskeluvuoden aikana isä merkitsi useamman kerran päiväkirjaansa, että hän oli huolissaan Osmosta, joka on **uneton ja hermostunut (64).**

Äiti näytti huolestuttavan Osmon äkkipikaisuus, kärsimättömyys ja itsekkyyks (65).

Isää huolestutti myös Osmon uskonnollisuus. Kun Osmo pyysi kirjeessä isältä anteeksi kaikkea, mitä hän mahdollisesti oli rikkonut tätä vastaan, isä kirjoitti päiväkirjaansa: "Se ei ole terveen eikä tasapainossa olevan hermoston merkki" (65).

Opiskelu helppoa

Opinnot vaikuttivat Tiirilän raamattunäkemykseen. Hän luki historiallis-kriittistä eksegeettistä tutkimusta ja etääntyi fundamentalismista (69).

Arvioidessaan myöhemmin opiskeluaikaansa Tiirilä totesi, ettei hän tässä vaiheessa ollut varsinaisesti kiinnostunut teologiasta. Menestys opinnoissa kertoi enemmän lahjakkuudesta ja halusta edetä nopeasti kuin syvästä asioihin paneutumisesta (70).

Äiti kuvasi opiskeluaajan päättyessä Osmon elämää kirjeessään tälle näin: "Sinun elämäsi on ylimmiltään ollut niin harvinaisen myötäistä ainakin ulkonaisesti katsottuna, ilman suurempia vaikeuksia. Ilman hätää ja tuskaa olet sinä näin pitkälle päässyt, joten minun ei ole tarvinnut suurempaa levottomuutta puolestasi tuntea" (71).

Ylioppilastyössä

Monet Ylioppilaiden Kristillisen Maailmanliiton jäsenliikkeet muuttivat vuoden 1920 vaiheilla sääntöjään niin, että jäsenyyden ehtona ei enää pidetty uskoon tunnustautumista vaan riitti liikkeen tarkoituksen hyväksyminen. Suomessakin muutettiin vuonna 1920 sääntöjä samaan suuntaan. Muutoksen taustana oli maailmanliiton esikuvan lisäksi myös Suomessa tapahtunut kehitys lähemmäksi luterilaista kirkkoa ja herätysliikkeitä. **Varsinkin herännäisyydessä vierastettiin liiton säännöissä ollutta vaatimusta henkilökohtaiseen tunnustamiseen (72).**

Sodan jälkeen suomalaisuuteen katsottiin olennaisella tavalla kuuluvan juuri herännäisyyden edustama kristillisuus. Ylioppilaiden parissa herännäisyyden merkitys kasvoi varsinkin vuoden 1921 jälkeen, jolloin opiskelemaan tullut Vilho Pesonen alkoi kutsua opiskelutovereitaan kotiinsa seuroihin (77).

Tiililä sai yhteyden Norjassa syntyneeseen **hallesbyläiseen ylioppilasliikkeeseen**, jonka edustamaan herätuskristillisyyteen hän samaistui. Tiililällä oli myönteinen asenne sekä suomalaisiin herätysliikkeisiin, etenkin **herännäisyyteen, että myös englantilais-amerikkalaiseen herätys- ja pyhitysliikkeeseen** (81-82).

Aktiivisin ja vaikuttavin samanlaisen näkemyksen edustajista oli **Aili Havas**, joka teologisen loppututkinnon suorittuaan toimi SKY:n naissihteerinä 1926-1930. Hän vaati todellista parannusta ja arjen kristillisyyttä, mutta hänen kirjoituksissaan oli myös vahva evankelinen piirre. Tiililän tavoin hän oli innokas lähetystyön ystävä (82).

Tiililän näkemys oli tyypillisesti pietistinen, **yksilön Jumala-suhteeseen keskittyvä**. Hän painotti, että SKY:n työ saattoi mennä eteenpäin vain, jos Jumala saa herättää ylioppilaita aitoon hengelliseen elämään (82).

"Hallesbyn linja valtasi minut"

Ruth Franzén on kristillistä ylioppilasliikettä käsitelleessä väitöskirjassaan todennut, että perustajasukupolven ihanteet väistyivät Ylioppilaiden Kristillisessä Maailmanliitossa ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Historiallis-kriittinen raamatuntutkimus sai kannatusta, samoin uskontojen välinen vuoropuhelu. Kristinusko ymmärrettiin suhteelliseksi kulttuuri-ilmiöksi muiden rinnalla. Sosiaalinen työ työnsi perinteisen lähetystyön ja evankelioimisen syrjään. Maailman evankelioiminen muuttui maailman parantamiseksi. Alekski Lehtonen kertoi SKY:n johtokunnalle maaliskuussa 1924, että Maailmanliitto oli kriittisessä tilanteessa (82).

Norjassa teologiset jännitteet olivat johtaneet jo 1907 konservatiivisen teologikoulutuslaitoksen, seurakuntatiedekunnan perustamiseen. Rintaman johtajaksi tuli laitoksen dogmatiikan opettaja **Ole Hallesby** (1879-1961), joka kieltäytyi kaikesta yhteistyöstä liberaaliteologian kanssa. Hallesbyn tausta oli haugelaisessa herätysliikkeessä ja hän oli kokenut voimakkaan henkilökohtaisen kääntymyksen. Hän oli saanut vaikutteita saksalaisesta Erlangenin teologiasta, erityisesti Ludvig Ihmelsiltä, ja edusti matalakirkollista pietististä näkemystä ja ns. uudestisyntyneiden teologiaa (theologia regenitorum). Hallesby oli ennen muuta herätysaarnaaja, joka toimi pitkään Norjan Sisälähetymisen puheenjohtajana, mutta hänestä tuli myös uuden, teologisesti konservatiivisen ryhmittymän keskeinen suunnannäyttävä, jopa siinä määrin, että suuntausta kutsuttiin hänen mukaansa hallesbyläiseksi (83).

Hallesbyn mukaan teologisissa kiistoissa on kysymys Jumalan sanan totuudesta ja kirkon tunnustuksesta, ei siis vain erilaisista näkemyksistä vaan kokonaan eri uskosta (83).

Ruotsista löytyi yhteistyökumppaniksi roseniolainen **Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen** (83).

Ole Hallesby teki Tiililään voimakkaan vaikutuksen. "Hän on valtava puhuja. Kookas mies, suuret tulta iskevät silmät, hallitseva persoonallisuus - ja samalla kuitenkin hiljainen, nöyrä, syvästi kristillisyyden läpitunkema" (86).

Ole Hallesby oli nousemassa herätuskristillisen rintaman ykkös-nimeksi koko

Pohjolassa. Hänen voimakas julistuksensa ja teologiset linjauksensa tekivät Tiililään vaikutuksen, vaikkei Tiililä Hallesbyn jyrkimpiä kannanottoja täysin hyväksynytäkään (89).

Lähetystyöhön Kiinaan?

Lähetystyö oli ollut Osmolle tuttu jo Tampereen Luterilaisen rukoushuoneen ajoilta. Siellä hän oli imenyt itseensä **Frans Hannulan** lähetysherätyksen perinnön (89).

Tiililä jakoi kahteen joukkoon ne, jotka hylkäävät lähetyskutsun. Toiset eivät mielestään itse kelpaa, toisille taas lähetyskutsu ei kelpaa. Edellisiä hän pyysi miettimään, olivatko esteet todellisia, ja jälkimmäisiä hän muistutti apostoli Paavalin sanoista maailmaan mukautumisesta" (90).

Isä otti asian hyvin raskaasti ja käytti kaikki mahdolliset argumentit ja muutaman mahdottomankin saadakseen pojan jättämään ajatuksen lähteä lähetystyöhön (93).

Ylioppilas herätysaarnajana

Osmo Tiililän arkistossa on lähes 60 puhekonseptia opiskeluajalta syksystä 1922 kevääseen 1926. **Hän valmisti puheensa huolellisesti ja kirjoitti ne sanasta sanaan** (93).

"Päätös - ihmisen päätös on aina heikko - mutta päätöstä tarvitaan sittenkin. Tästä päivästä lähtien minä palvelen Herraa. " Tällaiseen herätysaarnaan liittyi ajatus ihmisen tahdon vapaudesta ja se sai pelastuksen omistamisen kuulostamaan ihmisen ja Jumalan väliseltä yhteistyöltä. "Me kyllä valitsemme ja astumme ensimmäisen askeleen, mutta silloin tulee Herra vastaan, ojentaa kätensä" (95).

Tiililän edustama kristillisuus on kokemukristillisyyttä. Usko on todellista ja elävää vasta, jos siihen liittyi Jumalan läsnäolon tunto. "Meillä täytyy olla tunto siitä, että Jumala on minun Herrani, että hän on elävänä olentona lähelläni" (95).

Vaikka Tiililä puhui suuremmasta voimasta ja rikkaammasta elämästä, hän halusi kuitenkin välttää jakoa kahdenlaisiin uskoviin. Hänen mukaansa jokainen, joka todella uskoi eli oli antanut elämänsä Jumalalle, sai olla varma tuosta täydestä siunauksesta (96).

Eri näkemysten välille syntynyt jännite liittyi kysymykseen, mitä ihmiseltä vaaditaan ja mitä hän voi tehdä pelastuakseen ja pyhittyäkseen. Sellaiset luterilaisen uskonkäsityksen keskeiset kohdat kuin armonvälineet, lain ja evankeliumin erottaminen ja ristinteologia olivat Tiililän opiskeluajan puheissa vain niukasti esillä. **Sakramenteista Tiililä ei puhunut juuri lainkaan.** Ainoastaan yhdessä puheessa hän mainitsi kasteen. "Kastetilaisuudessa meidän ikään kuin virallisesti otetaan kristittyjen joukkoon ja konfirmaatitilaisuudessa uudistetaan kasteen liitto. Mutta se kristityksi tuleminen, jota tässä tarkoitamme, sisältää vielä jotain muuta. Se sisältää sydämen ja tahdon kääntymisen Jumalan puoleen, sisäisen ratkaisun kristilliseen elämään." **Kaste oli Tiililälle kirkkoon liittämistapahtuma, mutta varsinainen kristityksi tuleminen tapahtui kääntymisessä ja ratkaisun tekemisessä** (98).

Käy lisäksi ilmi, että Tiililä oli saanut vaikutteita myös **herännäisyydestä** ja pyrki yhdistämään sen korostukset herätysjulistukseensa. Hän puhui oman huonouden tunnusta kristityn elämään pysyvästi kuuluvana asiana ja lainasi eräässä puheessa Lauri Stenbäckin runoa Jeesuksen silmiin helliin ma katson

vaikka vaipuinki...Tiililä pyrki ratkaisemaan tämän ongelman (herättävä/synergismi) puhumalla siitä, että **ihmisen osuus on vastaanottamista, sitä, että antaa Jumalan vaikuttaa** (99).

Vuonna 1924 Tiililä arvioi herätysliikkeiden, erityisesti herännäisyyden merkitystä teologian ylioppilaille...Herännäisyyden vaikutus oli hänen mukaansa ollut noina aikoina erityisen suuri...Tiililä kuitenkin myös arvosteli herännäisyyttä. Liike piti tiedekuntaa kuin lähetyksena ja valoi nuoret opiskelijat "määrättyyn ankaraan kaavaan" (100).

Tiililä arvosteli Urho Muroman kirjaa Herran sanan ääressä SKY:n lehteen syksyllä 1925. Muroma, joka oli tehnyt Tiililään vaikutuksen jo Tampereella, sai kiittävän arvion. **Tiililä arvosti Muroman herätysjulistusta, jossa hänen mielestään keskityttiin olennaiseen** (100).

On aivan ilmeistä, että Tiililä oli omaksunut Muromalta vaikutteita omaan julistukseensa. Tiililän myöhemmän kehityksen kannalta on kiintoisaa, että kun hän asetti pääasiaksi yksilön jumalasuhteen, sitä uhkaavia tekijöitä olivat nimikristillisuus ja sosiaalisten kysymysten pyrkiminen etualalle (101).

Huhtikuussa 1923 Tiililä kirjoitti Paavalin käyttämään vertauskuvaan liittyen: "Myönnän kyllä:/ saviastiana synnyin. / Myönnän kyllä: / saviastiana kuolen. / Myönnäkö: / saviastiana elän" (103).

3. ENSIMMÄISET TYÖVUODET

Samalla (1926) äiti tuli ilmaisseeksi näkemyksensä siitä, millaista Osmon elämä tähän asti oli ollut: "Sinun elämäsi on ylimalkaan ollut niin harvinaisen myötäistä ainakin ulkonaisesti katsoen, ilman suurempia vaikeuksia. Ilman hätää ja tuskaa olet sinä näin pitkälle päässyt, joten minun ei ole tarvinnut suurempaa levottomuutta puolestasi tuntea." Samaan tapaan arvioi elämänsä Osmo itsekin. Hän kirjoitti kotiin, ettei tiennyt, miten voisi Jumalaa kyllin kaikesta kiittää. "Hän on ollut liian hyvä minulle" (110).

Saarnat muistuttivat opiskeluaikana pidettyjä herätyspuheita. **Tiililä teki selvän eron uskovien ja ei-uskovien välillä.** Konfirmaatiojumalanpalveluksessa hän sanoi, että kirkossa on tänään sellaisia, "joille omakohtainen elämä Jumalassa on vierasta ja jotka eivät mitään herätystä toivo." Toisessa saarnassa hän sanoi, että eräs järkyttävimmistä tosiasioista on se, että monet luulevat pelastuvansa, vaikka eivät tosiasiallisesti pelastu. Jeesuksen armoon voidaan Tiililän mukaan turvata myös "täysin kuolleella tavalla" (112-113).

Sellainen kuollut tietousko, joka ei vaikuta muutosta ihmisen elämässä, ei vie autuuteen. **"Taivaaseen ei tule yhtään muuttumatonta sydäntä, ei yhtään salattua, tunnustamatonta syntiä. Sinne ei yleensä tulla helpolla"** (113).

Rippipuhe kertoi jotakin Tiililän ehtoolliskäsityksestä. **Hän totesi, ettei vanhasta ihmisestä tule paikkailemalla uutta, vaan täytyy syntyä uudesti. Hän piti vaarana sitä, että ehtoollisen avulla käydään parantelemaan vanhaa ihmistä, ikään kuin ehtoollista nauttimalla vähitellen tultaisiin autuuteen kelpaaviksi.** Tiililän mukaan oli hirvittävää ajatella, miten paljon tunnustamattomia syntejä kannetaan Herran pöytään. Hän sanoi, ettei Jeesus voi asua siinä sydämessä, missä pidetään kiinni synnistä, ja jatkoi, että Jumala odottaa murtunutta mieltä. "Ja kun menemme Herran pöytään siinä mielessä, että olemme valmiit jättämään koko elämämme Jumalan armon varaan, kun pyydämme kaikkea uudeksi...silloin olemme siunauksesta varmat."

Sakramentin armovälineluonne jäi kokonaisen antautumisen vaatimusten taakse (114). **-Tiililä kaiketi näki ehtoollisen suljettuna "uskovien ateriana", eikä kaiken kansan pöytänä!**

Tiililä otti saarnoissaan joskus kantaa myös kristinuskon merkitykseen yhteiskunnassa. Hän varoitti, ettei kristillisyyttä pidettäisi vain yhteiskuntaa suojelevana ja rakentavana voimana, sillä **sen tarkoitus ei ole muuttaa tätä maailmaa, vaan pelastaa ihmiset tästä maailmasta** (114).

Tiililä otti kantaa myös urheiluun. Hän sanoi olevansa urheilun ystävä ja iloitsevansa siitä, että urheiluinnostus veti nuoria puoleensa, mutta varoitti: **"Tuskin missään pyritään saamaan ihmiskiitosta niin kuin urheilussa"** (114).

Samalla hän teki selväksi, että kuoleman jälkeen on kaksi mahdollisuutta. Hän totesi, **etteivät vainajat enää tarvitse meidän sanojamme**. He ovat jo odottamassa joko iäistä elämää tai iäistä kadotusta. Tiililä päätti puheensa toteamalla, että jompikumpi, elämä tai kadotus, odottaa meitä kaikkia. "Jos meillä on Jeesus Kristus, meillä on elämä." **Tiililä ei siis kaihtanut hautajaisissakaan sanoa, että kuoleman jälkeen on kaksi vaihtoehtoa. Hän vetosi hautajaisväkeen, jotta he etsisivät yhteyttä Jumalaan** (115).

Kuvaavaa on, ettei hän maininnut parhaiden muistojen joukossa (Janakkalassa 1926) tavallista seurakuntatyötä ja yhteyttä seurakuntalaisiin. **Herätykseen tähtäävät kokoukset näyttävät olleen Tiililälle tärkeämpiä kuin tavallinen seurakuntatyö**. Tähän suuntaan oli vaikuttanut hänen herätyskristillinen taustansa ja samaa näkemystä vahvisti Janakkalassa yhteys vapaakirkolliseen saarnaajaan **William Jokiseen** (115).

Tiililän oman kuvauksen mukaan hänen lähtönsä seurakunnasta oli "kylmä". Vain yksi seurakuntalainen tuli lähtösaaman jälkeen kiittämään ja hyvästelemään (115).

Varusmies sotilaspappina

"On niin onnettoman ikävää. Ensi päivinä väsyin kuin rätti...On kurjaa, kun ihmistä pidetään kuin vankia...Kyllähän ne päivät sentään täälläkin kuluvat, mutta vihaksi tämä pistää. Kuluttaa aikaa hommassa, joka on täynnä turhanpäiväistä...En ole elämässäni vielä niin ikäviä päiviä viettänyt kuin täällä" (116).

Isänmaalliset puheet Tiililä koki ongelmallisiksi. **Hän kirjoitti kammoavansa "isänmaallis-kristillisiä puheita, joissa täytyi puhua kauniita sanoja jumalattomille ihmisille"** (120).

Tiililä pyrki konkreettiseen parannussaarnaan...Tiililä varoitti, ettemme pelastu kasteen, rippikoulun tai kirkossa käymisen perusteella. Ihmisessä tulee tapahtua jotain sisäisesti (120).

Mitä Tiililä sitten oli oppinut "katsomaan uudelta kannalta"? Ensiksikin hän toisti usein, että armeijassa oli harvinaiset mahdollisuudet hengelliseen työhön. Missään muualla ei ollut mahdollista saada nuoria miehiä Jumalan sanaa kuulemaan niin kuin sotaväessä. Toinen ainutlaatuinen mahdollisuus sisältyi henkilökohtaisiin suhteisiin. "Ja missä ovat paremmat tilaisuudet persoonalliseen työhön kuin täällä sairastuvalla tai loikoessani poikien kanssa nurmikolla - tai ratsastamassa, urheilussa, pesäpallossa, kaikessa tuossa, mikä vie minut toisten kanssa yhteen" (121).

Kovin sielunhoidolliseksi ja ihmishakuiseksi Tiililä ei itseään

armeijassakaan kokenut eikä hänen ystäväpiirinsä ilmeisesti nytkään muodostunut kovin suureksi, mutta jotakin uutta hän kuitenkin ihmisten kohtaamisesta oppi, ja iloitsi siitä (123).

Hämeenlinnan ylioppilaskokous

Aili Havaksen mukaan kokous (hallesbyläinen ylioppilaskokous Hämeenlinnassa 1930) oli hengellisesti hyvin vaikuttava. "Siellä teki Jumalan Henki työtä. Ylioppilaat odottivat kärsivällisesti vuoroaan kun täytyi saada tuntonsa puretuksi ja sotkuiset asiansa selviksi." Havaksen mukaan merkittäviä olivat rukoukokoukset, joissa hänen mukaansa ei ollut mitään pingotettua hengellisyyttä. Akateeminen arvokkuus särkyi ja "vapautettujen sydänten kiitos purkautui ilmoille ehtimättä pukeutua vanhoihin kaavoihin". Kokouksen viimeisenä iltana tosin joku ruotsalainen pappi arvosteli kokousta siitä, että **siellä olisi liikaa korostettu kääntymisen välttämättömyyttä**. Havaksen mukaan moni koki puheenvuoron kuin olisi saanut kylmää vettä niskaansa tai olisi paiskattu kirkastusvuorelta keskelle ristiriitoja. Vähän myöhemmin puheenvuoron käyttänyt pappi oli kuitenkin pyytänyt anteeksi Hallesbylätä ja koko kokoukselta. Monet ylioppilaat käyttivät sen jälkeen vielä todistuspuheenvuoron ja iso joukko ylioppilaita odotti päästäkseen Hallesbyn luo yksityiseen keskusteluun (148).

Tiililän yleissihteerikauden (YKY) merkittävin tulos oli uusien pohjoismaisten yhteyksien luominen. Suomen Kristillinen Ylioppilasliitto valitsi uuden suunnan, joka jäi Tiililän kauden jälkeen vallitsevaksi. Tiililän SKY halusi välttää hajaannusta ja pitää yhteyksiä eri tahoille, mutta varsinaisen "hengen yhteyden" se oli löytänyt siitä norjalaisesta luterilaisesta herätyskristillisyydestä, joka tunnettiin sen keskeisimmän suunnannäyttäjän mukaan nimellä **hallesbyläinen liike**. Tiililä oli osoittautunut vahvaksi johtajaksi, joka kykeni viemään läpi kurssinmuutoksen huolimatta vanhojen johtajien ja ruotsinkielisten jäsenyhdistysten vastustuksesta (149).

Tiililä arvioi itse myöhemmin, että yhteyden solmiminen hallesbyläiseen liikkeeseen merkitsi kristilliselle ylioppilasliikkeelle palaamista **alkuperäiselle herätyskristilliselle linjalle** ja "myöhemmin mukaan soluttautuneiden vieraitten pyrintöjen karsimista ohjelmasta" Tiililän mukaan uusi suunta ei siis ollut uusi (149-150). -Tapahtui "uskonpuhdistus", paluu alkuun. Ei mitään uutta auringon alla!

Väinö Hotti